

Stručni rad

POČETNO OPISMENJAVANJE

Špela Košir

Osnovna šola Frana Roša Celje, Slovenija

Sažetak

Učenici prvog razreda devetogodišnje osnovne škole susreću se s procesom opismenjavanja. Pritom se različiti učenici suočavaju s različitim izazovima. Stoga je važno da učitelj na samom početku opismenjavanja učenicima ponudi niz zadataka koji mogu unaprijediti njihove vještine i sposobnosti potrebne za čitanje i pisanje. Djeca se također razlikuju po sposobnosti praćenja uputa i razini pažnje koju imaju u ovoj razvojnoj fazi. Međusobno se razlikuju i po grafomotorici, vizualnom razlikovanju. Uostalom, učenici dolaze iz različitih sredina i sa sobom donose različite navike i sposobnosti. O tim navikama i sposobnostima, koje su djeca stekla tijekom procesa socijalizacije, kasnije ovisi kako će napredovati u procesu opismenjavanja. Kako bi proces opismenjavanja bio što lakši, razni stručnjaci razvili su niz dodatnih zadataka i vježbi iz pojedinih područja koja utječu na opismenjavanje.

Ključne riječi : početno opismenjavanje, osnove pisanja, vizualno razlikovanje, sposobnost praćenja uputa

1. Uvod

Tijek opismenjavanja može biti vrlo težak ako prethodno ne razvijemo određene vještine i sposobnosti koje su za to potrebne u procesu učenja. Ispravnim vježbama, zadacima i metodama važno je učenike pripremiti za sustavno opismenjavanje. Malo ljudi shvaća kakve probleme može imati učenik koji nije ispravio pogrešne vještine i sposobnosti. Zato učitelji toliko vremena posvećuju pripremi za opismenjavanje i nastoje otkloniti i minimalne nepravilnosti koje se dogode. U članku se fokusiram na vježbe koje poboljšavaju djetetovu grafomotoriku, vizualnu percepciju i sposobnost praćenja uputa. Ovo su tri glavna područja koja olakšavaju početno opismenjavanje. Bez ovih vježbi ne mogu zamisliti rad s prvašićima jer one predstavljaju temelj i značajno olakšavaju put do čitanja i pisanja.

2. Središnji dio

Opismenjavanje u užem smislu uključuje učenje čitanja i pisanja, au širem smislu razvoj onih vještina i sposobnosti koje dovode do funkcionalne pismenosti učenika. U procesu opismenjavanja možemo govoriti o dvije faze. Prvi je učenje čitanja i pisanja, a drugi je učenje čitanjem i pisanjem. Prve tri godine devetogodišnje osnovne škole obuhvaćaju prvi stupanj opismenjavanja – učenje čitanja i pisanja, uz razvijanje vještina slušanja i govora. [4]

Učenje čitanja i pisanja uključuje integraciju dva procesa. Prvi od ovih procesa je proces dekodiranja riječi, gdje učenici uče znakove za slova i njima pridružene zvukove, nakon čega slijedi čitanje i pisanje, što predstavlja integraciju identificiranih slova i njima pridruženih glasova. Drugi proces je korištenje govornih vještina. Ključna sposobnost u ranom opismenjavanju je sposobnost dekodiranja, na koju utječu dva perceptivna procesa: • proces vizualne percepcije i proces slušne percepcije. Dekodiranje u čitanju znači pretvaranje slova danog u pisanom obliku u zvuk. Dekodiranje u pisanju znači pretvaranje glasa u slovo.

Na početnu pismenost utječu mnogi čimbenici koji se dijele na vanjske i unutarnje. Unutarnji čimbenici uključuju kognitivne i emocionalne motivacijske čimbenike. Kognitivni čimbenici su percepcija i razumijevanje, koji predstavljaju sposobnosti koje dijete mora razviti da bi uspješno naučilo čitati i pisati. Na te čimbenike uvelike utječu iskustva iz predškolskog razdoblja. Predškolski razvoj čitanja i pisanja odvija se spontano tijekom svakodnevnih događaja, sve dok dijete ne prepozna poznata slova ili riječi. Vrlo važnu ulogu imaju i aktivnosti u kojima sudjeluju odrasli koji djeci prenose informacije o knjigama, znakovima i tisku. Djeca trebaju odrasle da ih upozoravaju na tisk koji se pojavljuje u njihovoj okolini i tako otkrivaju vezu između tiska i vlastitih riječi, ideja i iskustava. Emocionalno motivirajući čimbenik ključan je za daljnje učenje jer motivacija pomaže u uspješnom početnom opismenjavanju. U tome važnu zadaću ima i učitelj koji zadatke koje daje učenicima mora postaviti tako da budu usklađeni sa sposobnostima pojedinog učenika. Kada učenik točno riješi zadatak, osjeća uzbuđenje koje ga potiče na buduće učenje. Pismenost stoga mora biti uzbudljivo i, iznad svega, značajno iskustvo od samog početka.

U procesu percepcije dijete se susreće s dva ključna pojma: identifikacijom i prepoznavanjem. Identifikacija znači prepoznavanje slova (glasova) u riječi ili cijeloj riječi; prepoznavanje znači ponovno prepoznavanje već poznatih slova (glasova) u riječi ili cijele riječi. [4].

Na razvoj grafomotorike utječe i sazrijevanje mišićne napetosti. Mišićni tonus ljudskog tijela sazrijeva okomito i vodoravno, od glave prema dolje te od ramena i kukova prema van. U vodoravnom smjeru sazrijevanje tonusa počinje na ramenima i bokovima, a završava na nožnim prstima i rukama. Ton prsta sazrijeva tek nakon završetka šeste godine. Ovo prosječno vrijeme sazrijevanja također ima svoja odstupanja. [4]

Dijete moramo neprestano poticati tijekom njegovih prvih pokušaja pisanja i crtanja. Ako kritiziramo djetetove pokušaje (iako s dobrom namjerom poboljšanja aktivnosti), možemo nehotice kod djeteta usaditi otpor prema pisanju ili čak strah od njega. Prerano obraćanje pažnje roditelja na ispravnost pisanja 14 može prekinuti djetetovu kreativnost i želju za pisanjem i crtanjem. Roditelji moraju poticati dijete uglavnom u tom smjeru, kako bi dijete dobilo radost u korištenju olovke. Time ćete izbjeći svaki strah od alata za pisanje ili čak od popunjavanja praznog prostora za crtanje.

Prije početka sustavnog učenja pisanja nastavnik provjerava položaj olovke, položaj šake, položaj tijela, prikladnost stolova i stolica (veličina i smještaj), visinu stolice, visinu stola, da li

učenik ima noge na podu i ruke. pokret. Sposobnost učenika da učinkovito sluša raste s godinama. Tako bi stariji učenici trebali imati dulji raspon pažnje i istodobno bolju koncentraciju. Sve su to komponente koje su iznimno važne u procesu slušanja . Upravo je zato potrebno da mlađi učenici smisleno povezuju aktivnosti slušanja s drugim aktivnostima (crtanje, stvaranje rukama, ples). Nastavnik se može pridržavati sljedećih pravila tijekom vježbe potonjeg uz usmene upute: učenici trebaju dobiti pojedinačne upute redoslijedom kojim se trebaju provoditi, upute trebaju sadržavati riječi koje su učenicima poznate (ako to nije slučaj). slučaj, nepoznate riječi moraju se objasniti prije davanja uputa), u uputama je korisno numerirati pojedine aktivnosti (kako trebaju slijediti jedna za drugom), učenici mogu ponoviti redoslijed aktivnosti, učenici trebaju zapamtiti jednostavne upute, učenici mogu se potaknuti da postavljaju pitanja ako nešto ne razumiju ili ako trebaju bilo kakva objašnjenja.

3. Zaključak

Dijete slika i piše spontano i kreativno i prije polaska u školu. U stvaranju mu je važna igra i trag koji ostavlja pero. Ne pazi na držanje tijela, na olovku, na položaj papira ili na to kako povlači poteze. Polaskom u prvi razred počinjemo sustavno uvoditi učenika u pisanje. Pritom se učitelji suočavaju s brojnim problemima jer učenici nepravilnosti koje su stekli u igri prenose na početno opismenjavanje. Što je više tih nepravilnosti, to će pojedincu biti teže svladati osnove pisanja. Stoga je važno da se učitelj opismenjavanja pozabavi sustavno, najprije otkrivanjem početnog stanja, zatim nastavljajući individualnim vježbama za pravilno razvijanje grafomotorike , vizualnog razlikovanja i sposobnosti praćenja uputa.

4. Literatura

- [1.] Frančeškin, J., Kramarič, M., Ropič, M. in Vrbanich Jelovšek, M. (2000). Na vrtljaku črk: priročnik za učitelje. Ljubljana: Rokus.
- [2.] Frančeškin, J., Kramarič, M., Ropič, M. in Vrbanich Jelovšek, M. (2008). Besede gradijo svet 1: priročnik za učitelje. Ljubljana: Rokus.
- [3.] Grginič, M. (2005). Porajajoča se pismenost. Domžale: Izolit.
- [4.] Križaj Ortar, M., Magajna, L., Pečjak, S. in Žerdin, T. (2000). Slovenščina v prvem triletju osnovne šole. Trzin: Izolit.
- [5.] Ropič, M. (2000). Praktični problemi v začetnem opismenjevanju. Sodobna pedagogika, 51 (2), 74–82.